

30.09.2019

Asia/13

§ 664

Valtuutettu Mikko Särelän aloite erityislasten palvelujen parantamisesta

HEL 2019-005584 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus katsoi aloitteen loppuun käsitellyksi.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Mikko Särelän aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Valtuutettu Mikko Särelä ja 12 muuta valtuutettua esittävät aloitteensa erityislasten ja -perheiden palvelupolkujen selvittämistä ja palvelujen parantamista.

Kaupunginhallitus toteaa, että erityislasten ja -perheiden palveluja selkeytetään parhaillaan.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (Lape) edistetään koordinoitua sektorirajat ylittävää palveluyhteistyötä. Kuluvan vuoden aikana valmistuu myös Käypä hoito -suositukseen (www.kaypahoito.fi) perustuen keskittymishäiriöisen ja levottoman lapsen ja nuoren (ADHD) hoitopolun ohjeistus. Hoitopolun tarkoituksena on koota lapsen tai nuoren kehitystä tukevia neuvolan, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, peruskoulun, kouluterveydenhuollon, toisen asteen oppilaitosten, opiskeluterveydenhuollon, terveysaseman, perheneuvolan sekä lapsiperheiden sosiaaliohjauksen, sosiaalityön ja lastensuojelun palveluja.

30.09.2019

Asiasta on saatu sosiaali- ja terveyslautakunnan sekä kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunnot. Vastaus on lautakuntien lausuntojen mukainen.

Hallintosäännön 30 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan kaupunginhallitus vastaa aloitteeseen, jonka on allekirjoittanut alle 15 valtuutettua.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Mikko Särelän aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 27.08.2019 § 303

HEL 2019-005584 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Kasvatus- ja koulutuslautakunta toteaa, että lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa on kehitetty ja mallinnettu yhteisiä toimintatapoja erityislasten ja perheiden palvelupolkuihin. Helsingin vastuulla on ollut vaativimman erityistason tuen tarvitsevien lasten ja nuorten palvelupolkujen mallinnukset. Lautakunta toteaa lisäksi, että mielenterveyden hoidoketjuja selvitetään kaupungin toimijoiden ja Helsingin Uudenmaan sairaanhoitopiirin yhteistyönä. Myös erityislasten palveluiden organisoimiseen ja parantamiseen on kiinnitetty huomiota perustamalla monenlaisia kansallisia ja kuntatasoisia verkostoja, joiden työskentelyssä kaupunki on mukana. Helsingin kaupungilla johto ja eri palvelukokonaisuuksien asiantuntijat osallistuvat aktiivisesti kehittämistyöhön eri verkostoissa.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman eli LAPE-ohjelman tavoitteena on luoda lapselle ja nuorelle suotuisa kasvu- ja oppimisympäristö sekä tukea perheen hyvinvointia. Sopivan tuen tullessa oikeaan aikaan, siirtyy painopiste korjaavista palveluista ehkäiseviin. Näin myös kustannukset pysyvät aisoissa. Lisäksi tavoitteena on toimintakulttuurin muutos, jossa siirrytään hallinto- ja ammattikuntakeskeisyydestä lapsi- ja perhelähtöisyyteen sekä monialaisen yhteistyön ja vanhemmuuden tuen vahvistaminen.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa rakennetaan monialaisia palveluita uudella tavalla sekä tehdään kehittämistyötä sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyönä. Muutosohjelma on kahden ministeriön - sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön yhteisessä ohjauksessa. Ohjelman tavoitteena on mm. juurruttaa kehitettyjä toimintamalleja kuten perhekeskusmalli ja osallistaa muutostyöhön lapset ja nuoret sekä heidän vanhempansa.

Vaativan erityisen tuen verkostot

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman kehittämistyöryhmän loppuraportissa nostettiin esille vakava huoli vaativan erityisen tuen oppilaiden oikeudesta koulunkäyntiin. Loppuraportissa on 12 ehdotusta, jotka paitsi keskittyvät vaativan erityisen tuen kehittämiseen, myös linkittyvät käynnissä olevaan lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelmaan. Vaativan erityisen tuen verkostojen (VIP) muodostaminen viidelle yhteistoiminta-alueelle oli yksi työryhmän ehdotuksista. VIP-verkostojen toiminta käynnistyi ehdotuksen mukaan keväällä 2018. Verkostojen toimintaa koordinoivat moniammatilliset ydinryhmät ja toiminnassa painottuu ennaltaehkäisevä työote. Verkoston tehtävänä on vahvistaa monialaista verkostoitumista alueella. Tavoitteena on kehittää vaativan erityisen tuen alueellista ohjausta ja palveluja sekä vastata nykyistä joustavammin ja monipuolisemmin vaativan erityisen tuen lasten ja nuorten sekä heidän opettajiensa tarpeisiin lähipäiväkodeissa ja -kouluissa.

Palveluketjujen kehittäminen Helsingissä

Sosiaali- ja terveystoimialalla on käynnistetty vuoden 2019 käyttösuunnitelman tavoitteiden mukaisesti lasten ja nuorten varhaisen tuen ja mielenterveyspalvelujen palveluketjujen kehittäminen. Työn tavoitteena on rakentaa yhteinen palvelu- ja prosessiketju lapsen varhaisen tuen tarpeen sekä nuorten mielenterveysongelmien havainnointiin ja hoitoon yhdessä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa. Tavoitteiden saavuttamiseksi on päätetty käynnistää palveluketjun valmistelu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Toimenpiteiden eteenpäin viemiseksi pe-

rustetaan kaksi alaryhmää: lasten (0–12-vuotiaat) ja nuorten (13–25-vuotiaat) ryhmä, joihin kutsutaan tarvittavat toimijat.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilökunta tekee tiivistä yhteistyötä perhekeskuksen ammattilaisten kanssa. Palvelu- ja prosessiketjut käsittävät palvelutarpeen arvioinnin, lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen tai perheen arjen haasteet.

Lisäksi osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ollaan käynnistämässä strateginen lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä verkosto, jonka pääpainopisteenä ovat alle 18-vuotiaat helsinkiläiset. Verkostossa ovat edustettuna kaikki lasten ja nuorten ja perheiden parissa toimivat toimialat. Verkoston tavoitteena on edistää toimialojen välistä yhteistyötä lapsiperheisiin liittyen sekä varmistaa eri verkostojen, ryhmien ja projektien yhdensuuntaista toimintaa.

Vaikutusten arviointi

Helsingin kaupunkistrategian 2017–2021 yksi keskeinen painopiste on nuorten syrjäytymiskiirteen katkaiseminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen kaupunkistrategiahankkeella, Mukana-ohjelmalla, tavoitellaan systeemistä muutosta, jonka myötä lasten ja nuorten syrjäytyminen, ylisukupolvisen syrjäytymisen periytyminen ja alueellinen eriytyminen vähenevät Helsingissä. Hyvinvointia tulee tukea jo ennen ongelmien ilmaantumista, ja lapsuudessa ilmeneviin signaaleihin reagoida ennen vaikeiden oireiden ilmestymistä. Mukana-ohjelman tavoitteena on siirtää syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehtävän työn painopistettä ennaltaehkäiseväksi.

Helsingin kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2019–2021 kokoaa ja ohjaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Hyvinvointisuunnitelmaan on valittu painopisteiden mukaisia kaupunkiyhteisiä toimenpiteitä sekä tietoon perustuen vaikuttavia toimenpiteitä kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointisuunnitelman rakentamisessa ja tavoitteiden sekä toimenpiteiden suunnittelussa on huomioitu laajasti yhdenvertaisuutta, ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja osallisuutta. Suunnitelman mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kaupungin eri toimialojen yhteistyössä toteuttamaa yksilöön, perheeseen, yhteisöihin, väestöön ja näiden elinympäristöihin kohdistuvaa toimintaa. Tärkeitä kumppaneita ovat myös kolmannen sektorin toimijat sekä kaupunkilaiset.

Kasvatus- ja koulutuslautakunta toteaa, että erityislasten ja perheiden palvelupolkujen kehittämistä ja mallintamista toteutetaan jo monen toimijan yhteistyönä lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa sekä muissa verkostoissa. Lautakunta pitää tärkeänä, että kasvatuksen ja

koulutuksen toimiala osallistuu aktiivisesti sekä kuntakohtaiseen että kansalliseen kehittämistoimintaan.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Heidi Roponen, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 71927
heidi.roponen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 20.08.2019 § 201

HEL 2019-005584 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtuutettu Mikko Särelän ja 12 muun valtuutetun valtuustoaloitteesta koskien erityislasten palvelujen parantamista:

"Sosiaali- ja terveyslautakunta pitää tärkeänä, että erityislasten palvelujen palvelupolut ovat selkeästi kuvattuna ja tarjolla olevat palvelut vastaavat erityislasten ja heidän perheidensä tarpeisiin.

Erityislapsi määritelmänä tarkoittaa lasta, jolla on monenlaisia erityistarpeita liittyen esimerkiksi iän mukaiseen kehitykseen, vammaisuuteen tai oppimiseen. Erityisen tuen tarve määritellään aina tapauskohtaisesti, eikä lapsella täten tarvitse olla tiettyä diagnoosia. Pääsääntöisesti huoltaja hakee lapsen puolesta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Näiden lasten ja nuorten arjen sujumiseen ja kuntoutukseen osallistuvat monet eri tahot, kuten kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, sosiaali- ja terveystoimiala sekä erikoissairaanhoido. Myös Kela on maksajana mukana mahdollistamalla lapselle muun muassa terapian tai kuntoutuksen. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala vastaa perusopetuslaissa säädetystä lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Tuki on kolmiportainen; tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukea on annettava heti, kun tuen tarve ilmenee ja tukea on annettava niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeen.

Sosiaalipalveluissa erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta on kyse silloin (sosiaalihuoltolaki 3 §), kun lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään ja kehitystään tai lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään. Lapsi on erityisen tuen tarpeessa, koska hänellä on vaikeuksia hakea tai saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystoimialan kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai syyn vuoksi.

Erityislapsia on myös lastensuojelupalveluissa. Lastensuojelun asiakkuus on tarpeen, jos perhe ei halua ottaa vastaan välttämättömiä sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja ja/tai tuen tarve on sen kaltainen, että siihen pystytään vastaamaan vain lastensuojelulain (417/2007) mukaisilla palveluilla.

Lapsen erityisyys määrittyy eri tavoin terveydenhuollon ja kuntoutuksen lainsäädännössä, sosiaalihuollon lainsäädännössä sekä varhaiskasvatuksessa, opetusta ja oppilashuoltoa määrittävässä lainsäädännössä. Tämä saattaa olla yksi syy palvelujen pirstaleisuuteen.

Sosiaalihuollon palvelut ovat porrastettu tuen tarpeen mukaan. Kaikille kuntalaisille tarkoitettuja palveluja tarjoavat neuvola, kouluterveydenhuolto, varhaiskasvatus, opetus sekä oppilashuolto- ja nuorisotyö. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisia peruspalveluja tarjotaan satunnaisesti palveluja tarvitseville. Näitä palveluja ovat lapsiperheiden sosiaaliohjaus, lapsiperheiden kotipalvelu, kasvatus- ja perheneuvonta sekä perheoikeudelliset palvelut. Erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi voi saada palveluja edellä mainittujen palvelujen lisäksi myös muista sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista, esimerkiksi perhetyön tai tukihenkilön kautta. Erityislainsäädännön mukaiset palvelut ovat kohdistettu lastensuojelun tai vammaispalvelun asiakkaille. Erittäin vaikeahoitoisissa kehityksellisissä häiriöissä tuen tarve on suurin ja tällöin vaativan tason palvelut räätälöidään asiakaskohtaisesti.

Helsingissä kuvataan parhaillaan keskittymättömän ja levottoman lapsen ja nuoren hoitopolku ja perustana tälle ohjeistukselle on ADHD:n lasten ja nuorten Käypä hoito -suositus (2017) (www.kaypahoito.fi). Ohjeistus valmistuu vuoden 2019 aikana. Hoitopolun tarkoituksena on koota lapsen tai nuoren ympärille sektorirajat ylittäen niitä palveluja, jotka tukevat normaalia kehitystä. Näitä palveluja ovat neuvola, varhaiskasvatus ja esiopetus, peruskoulu, kouluterveydenhuolto, toisen asteen oppilaitokset, opiskeluterveydenhuolto, terveysasema, perheneuvola sekä lapsiperheiden sosiaaliohjaus, sosiaalityö ja lastensuojelu.

Käypä hoito -suosituksen osiossa Hoito ja kuntoutus on yksityiskohtaisia ohjeita hoidosta sekä lisätietoaineistona ohjeita, joita voi tulostaa nuorelle tai vanhemmalle.

Kehitykseltään poikkeavan alle kouluikäisen helsinkiläisen lapsen hoitoketju on laadittu yhteistyössä HUSin kanssa. Kehityksen viivästymillä ja poikkeavuuksilla tarkoitetaan lapsen kehityksen ongelmia, jotka syntyvät sikiö- ja varhaislapsuuden aikana useimmiten perintötekijöiden tai muiden riskitekijöiden aiheuttamina. Näitä voivat olla raskaudenaikainen alkoholi-altistus, keskosuus tai psyykkiset ympäristötekijät.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (Lape) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki -työryhmän yhtenä tavoitteena on ollut kartoittaa vanhemmuuden tuen muodot, kuten erityispalvelut, sekä varmistaa, että alueen lapsi- ja perhepalveluissa tunnetaan tarjolla olevat palvelut. Tarkoituksena on ollut selvittää tuen kattavuus ja laatia suunnitelma katvealueiden kattamiseksi.

Erityislasten erityishaasteet vanhemmuudelle on huomioitu yhtenä tuen tarpeena ja erityislasten vanhemmat on tunnistettu riskiryhmänä. Tuki edellyttää monialaista yhteistyötä. Oikea-aikainen ja riittävän intensiivinen tuki, esimerkiksi Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmä vahvistaa vanhemmuutta.

Oleellista on tunnistaa erityislapsen myötä vanhemmuuteen, parisuhteeseen ja koko perheeseen kohdistuvat haasteet ja kehittää tukimuotoja niihin. Tämä onnistuu siten, että työskentelyn keskiössä on koko perhe ja perhe nähdään osallisena ja aktiivisena toimijana omassa tilanteessaan. Tavoitteena on myös hyödyntää asiakaskokemusta muun muassa siten, että palveluja kehitetään yhdessä asiakkaiden, myös erityislasten ja heidän perheidensä kanssa.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa on lisäksi Helsingin johdolla edistetty perhekeskumallia mallintamalla sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteistä työtä. Tavoitteena on ollut perustason vahvistaminen ja oikein kohdennetun tuen vieminen lasten ja perheiden arkeen. Mallinnustyössä on kuultu perheiden kokemuksia ja panostettu yhteiseen arviointiin ja suunnitelman tekemiseen siten, ettei perheiden tarvitse huolehtia tiedon siirtämisestä ammattilaiselta toiselle tai omien palvelujensa koordinoimisesta.

Helsingissä perhekeskumallissa tehdään tiivistä yhteistyötä eri alojen toimijoiden kesken, mukaan lukien yhteistyö järjestökentän kanssa. Tarkoituksena on vahvistaa omatyöntekijän roolia, eri toimijoiden yhteisiä suunnitelmia, moniammatillista asiakastyötä ja konsultointia.

Lape-mallintamisen pohjalta Helsingissä on jo toteutettu, ollaan parhailaan toteuttamassa sekä suunnittelemassa kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja sosiaali- ja terveystoimialan yhteisiä, erityislasten tuen vahvistamiseen tähtäviä kokeiluja. Kokeilujen kautta etsitään nimenomaan sellaisia pysyvämmiä ja laajasti käyttöön otettavia toimintamalleja, joiden kautta erityislasten tuen pirstaleisuutta voidaan vähentää ja perustason arkeen vietyä tukea vahvistaa.

Kokeiluissa hyödynnetään yhteisen työn osaamisen viitekehyksenä kouluissa kehitettävää myönteisen käytöksen vahvistamisen Resetti -ryhmätoimintaa. Resettiä mallinnetaan yhdessä lasten ja vanhempien kanssa.

Kokeiluissa erityislasten tukea kehitetään sekä varhaisena matalan kynnyksen tukena että kuntouttavana, hoidollisena tukena. Esimerkkinä vahvemman tuen mallista voidaan mainita syksyille toteutettavaksi suunniteltu kokeilu erityisen tuen luokan oppilaiden ja vanhempien kuntouttavasta tuesta. Kokeiltavassa toimintamallissa työskentely pohjautuu lapsen, perheen sekä lastenpsykiatrian, lastensuojelun ja koulun yhteiseen tilannearvioon ja koordinoituun suunnitelmaan ja jaettuun Resetti-osaamiseen. Oletettuja hyötyjä ovat päällekkäisen ja koordinoimattoman työn minimointi sekä lapselle ja vanhemmalle johdonmukaisena näyttäytyvä, yhtenäiseen osaamiseen ja tavoitteen asetteluun perustuva tuki.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Oikein kohdennettu ja oikea-aikainen tuki vähentää vanhempien kuormitusta ja siten vahvistaa erityislasten vanhempien vanhemmuutta sekä erityislapsen terveyttä ja kehitystä. Katkeamattomat palvelupolut vähentävät sekä työntekijöiden ja vanhempien tekemää lisätyötä ja muodostavat siten hoidollisen kokonaisuuden lapsen ja perheen tueksi.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Terhi Tuominiemi-Lilja, Perheiden erityispalvelujen päällikkö, puhelin: 310 55634
terhi.tuominiemi-lilja(a)hel.fi
Leena Lehikoinen, Perheneuvolan päällikkö, puhelin: 310 58241
leena.lehikoinen(a)hel.fi
Anita Lindfors, Lastensuojelupalvelujen päällikkö, puhelin: 310 43095
anita.lindfors(a)hel.fi
Jonna Vanhanen, Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, puhelin: 310 43809
jonna.vanhanen(a)hel.fi